

Haziran 2012

Bu bilgi notunun kapsamı nihai değildir ve AİHM için bağlayıcılığı yoktur

Vicdani ret

Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun İçtihadı

Grandrath – Almanya Davası (2299/64)

12.12.1966 tarihli Komisyon raporu.

Yehova Şahitleri papazı Grandrath, hem askerlikten hem kamu hizmetinden muaf tutulmak isteyen bir "topyekun retçi" idi. Grandrath, askerlik hizmeti yerine kamu hizmeti görmeyi reddettiği için hakkında açılan ceza davasında mahkum edildiğinden şikayetçi idi ve Roma Katolik ve Protestan papazlarının bu hizmetten muaf tutulduklarından bahisle kendisine ayrımcılık uygulandığını iddia etmekteydi. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu davayı 9. Madde (din özgürlüğü), 14. Madde (ayrımcılık yasağı) ve 4. Madde (zorla ve zorunlu çalıştırma yasağı) kapsamında incelemiştir. Komisyon, vicdani retçilerin askerlik hizmetinden muafiyet hakkına sahip olmadıkları ve Yüksek Sözleşmeciler Tarafından her birinin böylesi bir hak tanıma veya tanımama kararını verme özgürlüğüne sahip olduğu gerekçesiyle Sözleşmenin ihlal edilmediği sonucuna varmıştır. Bu hakkın tanınması durumunda retçilerin alternatif bir kamu hizmeti görmeleri gerekli kılınabilir ve bundan muafiyet hakkı söz konusu olamazdı.

X – Avusturya Davası (5591/72)

02.04.1973 tarihli Komisyon kararı.

Başvuran, Roma Katoligi olmasından kaynaklanan dini inançları gereğince zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetmesinden ötürü Avusturya mahkemelerince mahkum edilmesinden şikayetçi idi.

Komisyon, davayı özellikle Sözleşmenin 4. Maddesinin 3(b) fıkrası kapsamında kabul edilemez ilan etmiştir. Zorla ve zorunlu çalıştırmanın yasaklandığı bu maddedeki "askeri nitelikli herhangi bir hizmet veya vicdani reddin meşru sayıldığı ülkelerde, vicdani reddi seçen kişilere zorunlu askerlik hizmeti yerine gördürülebilecek başkaca bir hizmet" hükmüyle Devletlere vicdani retçileri tanıma konusunda serbesti getirilmekte, bu imkanı tanımaları durumunda bunun yerine başka bir hizmet ihdas etme hakkı verilmektedir. 4. Maddenin 3(b) fıkrasıyla bağlantılı olarak 9. Madde, Devlete vicdani retçileri tanıma ve bunun sonucunda din ve vicdan özgürlüğünü zorunlu askerlik hizmeti yükümlüğünü etkileyecek biçimde kullanmalarını sağlayacak özel düzenlemeler yapma yükümlülüğü getirmemekteydi. Bu nedenle, Komisyon bu Maddelerin Devleti, tanımadığı

vicdani retçileri askerlik hizmetini reddetmeleri sonucunda cezalandırmaktan alıkoymayacağını kaydetmiştir.

X – Almanya Davası (7705/76)

05.07.1977 tarihli Komisyon kararı.

Yehova Şahidi olmasının yanısıra yetkili mercilerce vicdani retçi olarak kabul edilen başvuran, askerlik hizmeti yerine kamu hizmeti görmesi yönündeki çağrısı reddetmiştir. Başvuran hizmetten kaçma suçundan 4 ay hapis cezasına mahkum edilmiş, ardından kamu hizmetinden muaf tutulmasını sağlayacak şekilde bir hastanede veya başka bir kurumda sosyal çalışma yapması kaydıyla cezasının infazı geri bırakılmıştır. Başvuran böyle bir hizmet anlaşması yapamadığı için cezası Aralık 1976'da infaz edilmiştir. Başvuran 3. Maddeye (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı), 7. Maddeye (kanunsuz ceza olmaz) ve 9. Maddeye istinaden infazın geri bırakılması kararının kaldırılmasından şikayetçi idi.

Komisyon davayı kabul edilemez ilan etmiştir. Komisyon özellikle 4. Maddenin 3(b) fıkrası kapsamında vicdani retçilerin zorunlu askerlik hizmeti yerine başkaca bir kamu hizmeti görmelerinin gerekli kılınabileceğinin açıkça hükme bağlandığından bahisle, 9. Maddenin alternatif kamu hizmetinden muafiyet gibi bir hak ima ettiği sonucuna varılamayacağını kaydetmiştir. Komisyon 7. Madde ile ilgili olarak, ceza gerektiren suçları tanımlama yetkisinin ulusal kanun koyucuya ait olduğunu vurgulayarak, Sözleşmenin, devleti kamu hizmeti görmeyi reddeden kişilere yaptırım uygulamaktan alıkoymadığını kaydetmiştir. Komisyon ayrıca başvuranın mahkum edildiği cezanın süresi, bu cezanın ertelenmiş olması ve başvuranın şartla salıverildiği göz önünde bulundurulduğunda, 3. Maddeye istinaden dile getirdiği iddialarını destekleyecek ikna edici bir argüman bulunmadığını ifade etmiştir.

N. – İsveç (10410/83)

11.10.1984 tarihli Komisyon kararı.

Barış yanlısı (pasifist) başvuran, zorunlu askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetmiştir. Bunu ikame edecek bir kamu hizmeti görme talebinde bulunmamıştır. Başvuran Komisyon önünde ayrımcılık mağduru olduğunu, çünkü farklı dini grupların mensupları askerlikten muaf tutulurken barış yanlılığı gibi felsefi nedenlerin zorunlu askerlik hizmeti yükümlülüğünden muafiyet için yeterli zemin teşkil etmediğini iddia etmekteydi.

Komisyon davayı kabul edilemez ilan etmiştir. Komisyon, askeri hizmetten tam muafiyete kısıtlama getirmenin ve mensuplarını manevi ve ahlaki açıdan genel ve katı disipline tabi tutan bir dini topluluğa bağlı vicdani retçilere alternatif kamu hizmeti getirilmesinin ayrımcılık olmadığından bahisle 9. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Maddenin ihlalinin söz konusu olmadığına karar vermiştir.

Peters – Hollanda – Davası (22793/93)

30.11.1994 tarihli Komisyon kararı.

Felsefe öğrencisi Peters, vicdani retçi olarak kabul edilmekle birlikte askerlik hizmeti yerine başka bir kamu hizmeti görmesine karar verilmiştir. Başvuran, ilahiyat öğrencilerinin ilke olarak her iki tarz hizmetten de muafiyet hakkına sahip olduklarından bahisle ayrımcılığa uğradığını iddia etmekteydi.

Komasyon davayı kabul edilemez ilan etmiştir. Komasyon, Peters tarafından dile getirilen sorun 9. Maddesine kapsamına girmekle birlikte, 9. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Maddenin ihlalinin söz konusu olmadığına karar vermiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İçtihadı

Ülke – Türkiye Davası (39437/98)

24.01.2006 tarihli Daire kararı.

Ülke, kati barış yanlısı inançları nedeniyle askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetmiş, bir basın toplantısında çağrı pusulasını aleni şekilde yakmıştır. Başvuran, ilk olarak, halkı askerlikten soğutmak suçundan mahkum edilmiştir. Askeri birliğine nakledildikten sonra üniforma giymeyi reddettiği için hakkında defaatle mahkumiyet kararları verilmiştir. Yaklaşık 2 yıl hapis cezası çektikten sonra mercilerden saklanma yoluna gitmiştir.

AİHM, özellikle yürürlükteki yasal çerçevenin inançları nedeniyle zorunlu askerlik görevine karşı çıkılması ile ilgili durumları düzenlemek bakımından yeterli olmadığından bahisle, 3. Maddenin (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edildiğine hükmetmiştir. Ülke, durumuna uygulanan genel mevzuatın uygunsuzluğu nedeniyle sonu gelmeyen kovuşturma ve mahkumiyetlere konu olduğu gibi, bu durumun sürmesi tehlikesi altında idi. Arkası gelmeyen kovuşturmalar ve hapis cezalarının yanısıra hayatının sonuna kadar hakkında kovuşturma ihtimali bulunması, askerlik hizmetini yerini getirmesini temin amacıyla orantılı değildi.

Thlimmenos – Yunanistan Davası (34369/97)

06.04.2000 tarihli Büyük Daire kararı.

Yehova Şahidi Thlimmenos, Yunanistan'da vicdani retçiler için alternatif bir hizmet bulunmadığı bir sırada askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddettiği için hakkında açılan ceza davası neticesinde mahkum edilmiştir. Birkaç yıl sonra yeminli muhasebecilik için açılan yarışmalı sınavda iyi bir puan elde etmesine rağmen bu mahkumiyeti nedeniyle yeminli mali müşavir olarak ataması yapılmamıştır.

AİHM, Thlimmenos'un mali müşavirlik mesleğinden çıkarılmasının, ülkelerine hizmet etmeyi reddeden kişilerin uygun biçimde cezalandırılması amacıyla orantısız olduğundan, zira ilgilinin bu sebeple iki yıl hapis cezası çekmiş olduğundan bahisle, 9. Maddeyle bağlantılı olarak 14. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Bayatyan – Ermenistan Davası (23459/03)

07.07.2011 tarihli Büyük Daire kararı

Yehova Şahidi Bayatyan, askerlik hizmetine celbedildiği 2001 yılında vicdani nedenlerle bu hizmeti yerine getirmeyi reddetmiş, bunun yerine alternatif bir kamu hizmeti görmeye hazır olduğunu bildirmiştir. Yetkili merciler, Ermenistan'da alternatif hizmetle ilgili yasal düzenleme olmadığını, bu nedenle askerlik hizmetini yapmak zorunda olduğunu kaydetmişlerdir. Bayatyan askerlikten kaçma suçundan hapis cezasına mahkum edilmiştir. Bayatyan, bu mahkumiyetin 9. Madde kapsamındaki haklarının ihlali anlamına geldiğinden şikayetçi idi ve bu Maddenin bugünün mevcut koşullarında, yani Avrupa Konseyine Üye Devletlerin

çoğunluğunun vicdani reddi kabul ettiği gerçeği ışığında yorumlanması gerektiğini ileri sürmekteydi.

AİHM, Avrupa Devletlerinin önemli bir çoğunluğunda farklı menfaatleri gözetken etkili alternatifler bulunduğu ve Bayatyan'ın mahkumiyetinin Ermenistan'ın alternatif bir hizmet getirme taahhüdünde bulunmuş olduğu bir sırada gerçekleştiğinden bahisle, 9. Maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Savda – Türkiye Davası (42730/05)

12.06.2012 tarihli Daire kararı.

Dava, Türkiye'de vicdani ret hakkının tanınmaması ile ilgili idi. AİHM, zorunlu askerlik hizmeti sisteminde vicdani ret bağlamında hiçbir istisnaya yer bırakılmadığını ve askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddedenlere ağır cezai yaptırımlar uygulandığını yinelemiştir. Genel toplum yararı ile vicdani retçilerin menfaatleri arasında uygun bir denge kurulmamıştır. Askerlik yükümlülüklerinin vicdan ve kanaatlerinin gerekliliklerinin dikkate alındığı hiçbir tedbirin öngörülmediği bir ortamda bu cezaların, yaptırımların, mahkumiyetlerin ve kovuşturmaların demokratik bir toplumda zorunlu olduğu düşünülemez.

Askeri mahkemenin bağımsız ve tarafsız olmadığı gerekçesiyle 3. Madde, 9. Madde ve 6. Maddenin 1. fıkrası ihlal edilmiştir.

Basın İrtibat: Nina Salomon
+33 (0)3 90 21 49 79

AİHM basın duyuruları için RSS bildirimlerine üye olabilirsiniz:
<http://echr.coe.int/echr/rss.aspx>

(Bu bilgi notunun Türkçe çevirisi, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın katkılarıyla hazırlanmıştır.)